

ספר
עמודי
אש

ספר
עמודי אש
על התורה

הערות וביאורים
דרושים ודברי חיזוק

מאת
אריה שלמה יפרח
ירושלים עיה"ק תשפ"ה

לכל עניני הספר
aryeh.ifrah@gmail.com

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא

publish@alehzayis.com | 732.513.3466

FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

י'שמחו ה'תלמידים ו'תגל ה'דרשנים שיבוא לאור חדש ספר היקר עמודי אש ממו"ר הרב אריה יפרח שליט"א שיש בדפיו תורת רבינו שדיברנו עליהם בערך 10 שנים. הנני באתי בדף הזה להגיד ברכת מזל טוב למו"ר שליט"א וברשות רבינו וברשות קוני ספר זה אני רוצה להתבונן קצת על 'עמודי אש'.

כתוב בתורה הק' (במדבר לא:כג): **כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יֵבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אֵף בְּמִי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא יֵבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם**. ומפסוק זה לומדים דיני הכשר כלים (בין טבילת כלים ובין הגעלת כלים), וכן פסק המחבר: לקח מהם כלים וכו' מגעלין ואח"כ מטבילין וגו'.

עיקר טעם טבילת כלים הובא בירושלמי (ע"ז פרק ה', הלכה טו): צריך להטביל שיצאו מטומאת הגוי ונכנסו לקדושת ישראל. אבל הבבלי כותב (סנהדרין לט.) שעיקר טבילותא בנורא הוא. א"כ צ"ל שאם אפשר להפך מטומאת גוי לקדושת ישראל ע"י טבילה במים, כ"ש שאפשר לטהר ע"י אש שהוא 'עיקר טבילותא'.

כתוב הקדושת לוי (פורים, ד"ה לבא אל המלך): **לבא אל המלך להתנן לו ולבקש מלפניו על עמה** (אסתר ד, ח). תיבת מלפניו הוא מיותר. והנה יבואר, כי אחשוורוש היה רשע יותר מהמון כמאמר חז"ל ולא היה בדעת אחשוורוש לדבר טוב על ישראל וצוה מרדכי לאסתר שהיא תבוא לפני המלך ובוודאי עם אסתר תכנס השכינה כאשר היה באמת ואולי ע"י זה יקלוט אותו רשע איזה בהירות ממנה להיפך רצון שלו שידבר טוב על ישראל. וזהו הרמז ולבקש מלפניו על עמה, בזה שהיא תהיה לפניו לפני אותו הרשע ואותו הרשע יסתכל בה ויקלוט איזה בהירות ידבר טוב על ישראל.

נראה לי שיש לרבינו שליט"א אותו הכח של אסתר המלכה להפך כל האנשים הבאים לפניו ממדרגת שפלות לעבודת ה'. יש מנהג בקהילתינו לשלח בחורים נערים שאינם כל כך דתיים לא"י ללמוד תורה לשנה א' או שנתיים בשיבה. ויש כמה וכמה ישיבות שמקבלים את הבחורים האלו. והרבה מהבחורים האלו הלכו רח"ל בדרך, 'כלים מכלים שונים', פ' היה להם מקום להכניס קדושה, אבל בסוף נתמלאו בטומאה.

אבל מי שתעבירו באש, פי' מי שישב אצל רבינו העמודי אש, יצא עם הכלים שלהם מלאים בקדושה ובטהרה. כשם שאש ומים יכול להפך מטומאת הגוי לקדושת ישראל, כן העמודי אש היה מטהר כמה וכמה 'כלים' שבאו ללמוד אצלו.

אומרים בשם הרב יוסף חיים זוננפלד אם המקוה יכול להפך גוי ליהודי (שאין היפוך גדול מזו), דמיון מה המקוה יכול לעשות ליהודי בעצמו. וכן נראה לי, אם תורת רבינו שליט"א יכול להפך בחורים נעורים שאינם חזקים, נדמיון מה הספר הזה יכול לעשות ללומדי התורה ואוהביה. ולכן נ"ל שהספר הזה יש לו את אותו הכח לטהר כמו עמודים של אש, וראיתי את כח רבינו שליט"א לעשות כן בעיני ממש.

כשם שנדבתי לספר עמודי אש עה"ת, כן יזכה ה' לי לעזור בהדפסת חלקים אחרים וספרים אחרים בין מרבינו ובין ממקורות אחרים, ויזכה לי ולכל בני ביתי ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תורתך באהבה, בשלום, בהתעוררות, ובנעימות, ויזכה לי לגדל בנים ובנות הרבה עוסקים בתורה ובמצוות, ויזכה לי לדבק לרבינו שליט"א ולכל צדיקי דורינו כי"ר או"א.

באהבה רבה,

התלמיד אליהו עזרא פוקס, אישתו עליזה רחל פוקס, ובנותיו תהילה רות ועטרה אסתר פוקס.

Dedicated with much Hakarat Hatov to

Rav Ifrah

Who has plumbed the depths of Torah in
unique and engaging ways - הפוך בה והפוך
בה דכולה בה - and raised up many talmidim
- העמידו תלמידים הרבה - including our son,
Raanan Gewurz

B'kavod,

Risa and Zev Gewurz

Brookline, MA

In honor of
Noah's great grandmothers
**Pearl Krieger and Shoshana
Friedman**

whose continued strength, perseverance
and selfless sacrifices in the name of Hashem
laid the foundation for the life of Torah
afforded to the family today.

Dedicated by
Ron and Amy Friedman and Family

לעילוי נשמת
שמעון חי בן רבקה

ולעילוי נשמת
אידים בת אביגיל

Dedicated by
Isaac & Tehila Levy

Rebbe for life!

Thank you rebbe for your many years
of dedication to your talmidim.
You have impacted me and my family
along with many many others.
May this be just the first of many sefarim!

Benny & Chana Miller

Dedicated in memory of
Tzvi Hirsch Ben Shulem Hakohen
Rachel Bas Aharon
Sara bat Zusha
Batya Bat Moshe
Avraham Ben Yechiel
Menachem Mendel Ben Elchanan
Yochanan ben Shlomo Pinchas
Shmuel Raphael ben Rafael
Yocheved bat Matisyahu
Aharon Rafael ben Raphael Eliyahu

By Natan and Avigayil Sredni

Dedicated as a zchus
for the refuah shleimah of
לאה אליענה בת פרמית בילה

מוקדש לזכרו האהוב של

דוד בן זאב ז"ל

שמורשתו בתורה, חסד ויראת שמים ממשיכה להוות השראה.
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

ולזכות

הרב אריה יפרח שליט"א

תלמיד חכם אמיתי ומרביץ תורה, שחכמתו וליבו מרוממים רבים.
יהי רצון שיזכה לאריכות ימים ושנים בטוב ובנעימים.

משפחת קליין וגאלדשמידט

The learning of this sefer
is L'zecher Nishmas
**our Parents, Grandparents,
Aunt & Uncle**

לייביש בן שמעון ע"ה
Leo Koenigsberg - 5 Kislev

יענטקא בת יצחק ע"ה
Ethel Koenigsberg - 26 Tammuz

שמעון דאובן בן לייביש ע"ה
Samuel Koenigsberg - 25 Elul

צבי בן שמעון ע"ה
Harry Koenigsberg - 12 Teves

אליענה בן מרדכי ע"ה
Eleanor Koenigsberg - 20 Tammuz

רחל בת יוסף חבון ע"ה
Ruth Shapiro - 26 Sivan

ישעיהו בן אברהם ע"ה
Sam Shapiro - 14 Teves

דוב בן יוסף ע"ה
Bernard Koenigsberg - 26 Tammuz

שינדל בת ליבש דוד ע"ה
Sheindel Koenigsberg - 26 Tammuz

דוד מאיר חיים בן ישעיהו ע"ה
David Shapiro - 28 Elul

Dedicated by
Dr. P K & JoD Koenigsberg & Family

לכבוד

הרב יפרח

על שנים של עצה טובה
ותמיכה חזקה

ולזכות רפואה שלימה
שרה דינה בת טליה ציונה
אשירה שרה בת דבורה ברכה

Dedicated in honor of

**Jordana and Tzvi
Kaplan**

on the birth of their
daughter Rachel Liba

לעילוי נשמת

הרב חיים בן יעיש וסוליקה
נר בן הרב חיים ויפה
יאיר בן הרב חיים ויפה

נתרם על ידי
משפחת אלמליח

In honor of
my beloved parents

Dr. Jeffrey & Cheryl Klein

For allowing me to attend
Yeshivat Torat Shraga and learn
under Rabbi Ifrah, which was an
experience that forever changed
my life.

May Rebbe continue to inspire us
with his Divrei Torah and Chizuk
for many years to come.

Jason & Rivka Klein

Dedicated by

**Shani and Jason
Sulzberger**

l'iluy nishmas their
grandparents

**Freida bas Yaakov and
Yaakov ben Avraham Abba**

Dedicated in honor of
Jonah Mehlman
and his 2 wonderful years of learning
at Torat Shraga
and Leiluy nishmas
Zev dov Ben Chaim Menachem
By Gav and Nina Feld

התודה והברכה
לכל התורמים היקרים
למחזיקים בה ותמכיה מאושר

Alex and Devorah Gipsman
Yisrael and Esther Katz
Yitzchak and Elisheva Kaminetsky
Dani & Nicole Ellenbogen
Moshe Wolff
Yoel and Chani Unger
אליהו משה
Yoni and Miriam Saks
Avi Stein
Zvi and Elizabeth Berger
Aaron Ehrlich
Anonymous

Rabbi Shoshel Schachter
50 Bennett Avenue
Brooklyn, New York 11233
718-783-7931

הרה"צ רבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלתרן

מכתב ברכה

לזרתי חן בעת מאמרו מן הספר
החדש על כמה מאמרים מן הספר החדש עמודי אש מאת יקירי - ידידי הר"ר אריה
שלמה יפרח, שיחי, המשמש כר"מ בתורת שרגא זה כבר כמה שנים, ונהנית
מאוד מכל מה שראיתי. כל דבריו נאמרו בטוטו"ד, דברי אמונה ויר"ש וביאורים
נחמדים, והכל מיוסד על גמ' ומדרשים, ראשונים וגדולי הדורות שלפנינו, ואקוה
שימצא הספר חן בעיני התלמידים, וילמדו ממנו, כי יש בו הרבה מה ללמוד.
הכותב והחותם, לכבוד התורה ולומדיה.
צבי שכטר
טבת תשפ"ה

מכתב ברכה

עברתי על כמה מאמרים מן הספר החדש עמודי אש מאת יקירי - ידידי הר"ר אריה
שלמה יפרח, שיחי, המשמש כר"מ בתורת שרגא זה כבר כמה שנים, ונהנית
מאוד מכל מה שראיתי. כל דבריו נאמרו בטוטו"ד, דברי אמונה ויר"ש וביאורים
נחמדים, והכל מיוסד על גמ' ומדרשים, ראשונים וגדולי הדורות שלפנינו, ואקוה
שימצא הספר חן בעיני התלמידים, וילמדו ממנו, כי יש בו הרבה מה ללמוד.

הכותב והחותם, לכבוד התורה ולומדיה.

צבי שכטר

טבת תשפ"ה

אשר זעליג וויס

בגן 8

פעיה"ק ירושלם ת"ו

בס"ד

חאריך ז' סיון תרע"ב

ה' יאירי זמ גסטר היקר זעצ' זאש א פרוזאגאטא קארי יאזיך היקר זעצ' זאש זקרה
אזאגער יאזיך זעצ' זאש אריה קאט יאזיך זעצ' זאש זקרה
אזאגער יאזיך זעצ' זאש זקרה זעצ' זאש זקרה זעצ' זאש זקרה
זעצ' זאש זקרה זעצ' זאש זקרה זעצ' זאש זקרה זעצ' זאש זקרה
זעצ' זאש זקרה זעצ' זאש זקרה זעצ' זאש זקרה זעצ' זאש זקרה

ז' יאירי זמ

בס"ד

כ"ז סיון תשפ"ה

הן ראיתי את הספר היקר עמודי אש על פרשיות השבוע שחיבר האברך היקר
מרבין תורה בשיבה לתלמידים הגונים הרה"ג ר' אריה שלמה יפרח נ"י, ראיתי
ושמחתי בלבי. ספר זה כולל שיחות ורעיונות נחמדים ויקרים מפז ומפנינים,
חכו ממתיקים וכולו מחמדים, ויש בו להרבות אהבת תורה ויר"ש.
ברכתי להרה"ג שליט"א שיזכה עוד רבות להגדיל תורה ולהאדירה בפה ובכתב,
כאות נפשו הטהורה.

באהבה

אשר זעליג

Rabbi Mordechai Willig
4499 Henry Hudson Parkway
Riverdale, New York 10471
718.796.8208

מרדכי וויליג
ריוורדייל, ניו יארק

בעמוד אש להאיר להם (שמות יג, כא)
הוצרכו לעמוד אש להאיר למרחוק (אור החיים שם)
ספר עמודי אש, ליקרי הרב ארי' שלמה יפרח שליט"א, מאיר למרחוק.
פירושם מקוריים רבים מאירים את פסוקי התורה ומאמרי חז"ל באור חדש
ובהיר. נהניתי מאד מקריאת הספר, ובטוחני שרבים יהנו לאורו.
והנני לברך את המחבר שליט"א, שכתמר יפרח, להוציא פירות נוספים של
חדושי תורתו, ולראות נחת מכל צאצאיו, פרי בטנו, ומתלמידיו הרבים שהם
כבנים, מתוך בריאות והרחבה עמו"ש.
כעתירת המכבדו כרום ערכו,
מרדכי וויליג

בעמוד אש להאיר להם (שמות יג, כא)

הוצרכו לעמוד אש להאיר למרחוק (אור החיים שם)

ספר עמודי אש, ליקרי הרב ארי' שלמה יפרח שליט"א, מאיר למרחוק.
פירושם מקוריים רבים מאירים את פסוקי התורה ומאמרי חז"ל באור חדש
ובהיר. נהניתי מאד מקריאת הספר, ובטוחני שרבים יהנו לאורו.

והנני לברך את המחבר שליט"א, שכתמר יפרח, להוציא פירות נוספים של
חדושי תורתו, ולראות נחת מכל צאצאיו, פרי בטנו, ומתלמידיו הרבים שהם
כבנים, מתוך בריאות והרחבה עמו"ש.

כעתירת המכבדו כרום ערכו,
מרדכי וויליג

ישיבת תורת שרגא

Yeshivat Torat Shraga

Rabbi Avishai David Shlita – Rosh Yeshiva

הרב אבישי דוד שליט"א

40 Bayit Vegan, Jerusalem 9641423, Israel Phone: 972-2-642-9907 Fax: 972-2-642-9903

Website: www.toratshraga.com E-mail: office@toratshraga.com

ישיבת תורת שרגא תוכנית עת ללמוד ע"י 580416055

קהילת בית תפילה יונה אברהם

ע"ש ר' יונה אברהם ב"ר שמואל ז"ל

מיסודה של עמותת "בית תפילה יונה אברהם" (ע"ר) מ"מ עמותה 1-035649-58

הרב אבישי דוד שליט"א, רב הקהילה

הרב חיים זאב מליטוביץ זצ"ל, הרב המיסד

נחל רפאים 34 רמת בית שמש 99640, טל: 077-228-5175

בס"ד

הרב אורי' יטור' ה' הוא מהרמ"ם הגאונים והחשובים ד'א"ר
ד'ש"ר' מונ' סג"ל ד'חלום' צ"ה' קול'א' . כרא' דין מ'ע'ס' הוא'
מ'צ"ח' מ'א'ב' ד'ה'ש'ע' צ'א' ק'א'מ'צ"ו' ד'ין ד'מ'ח'ס' ה'ה'ז'א'ה' ד'ס'ק'י'ו'
ה'ס'ס' מ'ת'א'ב'ס' ב'ל'ים י'ס'ו'צ"י'ם ש'י'צ"ל'ע'ו' ב'ג'י' ש'י'ק'ת'ת'ו' ו'י'צ'ת'ו'
כ'ד'ן ת'י'נ'ג' . ד'ין ד'ה'מ'צ'י'ק' י'ס'ו'צ"י' ה'א'מ'ו'נ'ה' ו'ה'ס'ק'ו'ת' ה'ת'ו'ר'ה' ה'א'ו'צ'ק'ו'ת'
ד'ח"י' ב'א' י'ב'ו'צ' . ב'ז'כ"י' א'ו'ל'ת' א'ע'ל' ק'א'מ'צ"ו' ה'ר'ב'ים א'י'ל'ט'ו'ת'
מ'ה'ב'ר'ד'ו'ת' ד'י'א'ר'א' ד'ב'א'י'ו'ר'ה' ה'ר'ו'ת'ת'א' ו'ה'מ'ש'ק'י'ת' ש'ל'ח'ם'
צ'כ'ס'ו' כ'ת'ב' ס'כ'ר צ'א'ו'ר' א'ש' א'ז' ח'מ'ש'ה' ק'ו'א'מ'י' ק'ו'ר' . ה'ס'ד'ר' ד'ו'י'
א'ז' ק'א'צ"י'ם א'ז' כ'ר'ס'י'ת' ה'ש'ו'ע' א'ז' ה'ת'ו'ר'ה' . ד'ד'ר' כ'א' ה'ו'ל' מ'צ"י'
ד'י'ו'ק'י'ם ו'פ'א'ל'ט'י'ם מ'ה'ב'ס'ק'י'ם ו'א'ג'ב' מ'צ"י'צ' ה'ק'ו'ת' מ'ח'ו'ל'ד'ו'ת' א'ז'א'
ו'א'ב'ס'ד'ר' ד'י'ו'ק'י'ם א'לו' . מ'ד'י'א' ד'י'ס'ו'ס'י'ם ה'ו'ב'ח'ת' ד'ו'ל'ע'ל'ת' מ'ק'ו'ל' ה'כ'ס'ף'
ה'מ'י'ו'ל' א'ז' ה'א'ש'ו'ק'י'ם ו'א'ג'ו'ק'י'ם ו'ג'ם ס'ג'ו'ק'י'ם א'ב'ל' א'ז'ק' ה'ס'כ'ר'
מ'ת'ו'ל'ק'י'ם ו'ט'ו'ל'ק' א'ז' מ'א'ז'ר' ה'ע'ז' ה'ק'ס'ו'ק'י'ם א'צ'י'נ'י'ם א'לו' .
ה'מ'ז'ב'ר' ס'ג'ו'ק'י'ם ה'מ'י'ו'ל' מ'ק'ו'ת' א'ל'ה'ב'ק'י'ם י'ס'ו'ל'ע'ת' ד'י'ק'י'ם ה'צ'כ"י'
ה'ת'ו'ר'ה' , מ'י'ד'ע'ר'ה' ה'ט'ו'ר'ת' ו'ח'ו'ס'ר' ה'י'ב'ע'ת' - ק'ד'ו'ש' ה'ח'ו'ת' מ'ס'ו'ר'
נ'כ'ס' , כ'י'ו'צ' א'ז' ו'א'ש' ו'כו' .
צ"ה' ה'ק'א'צ"י'ם ה'י'צ'ו'ק'י'ם , ה'מ'ז'ב'ר' י'צ'ר' ס'כ'ר י'צ'ד'ו'ת' , א'ה'ת'ת'ם'
א'א'ה'ב'ר' א'ב'ל'ד'י'ד' כ'צ'כ"י' ק'א'צ"י' ה'ט'ו'ל' ס'ג'ר' ו'ה'נ'צ'מ'א'נ'ו'ת' א'ח'ו'ת' .
ד'ס'ק' ה'ב'ל' י'ם ד'ס'כ'ר צ'א'ו'ר' א'ש' ה'ר'ו'ה' ה'ק'ו'ת' ד'ח'ו'ק'ת' , ש'ח'ז'י'נ'ו'ת'
י'ת'ר' ד'א'ש'ר' ה'צ"ו'ן ד'ת'ו'ר'ה' ש'ד'כ'ב' ו'ר'צ'ל' ע'ב' . ו'ה'כ'ל' מ'ש'א'ל'
י'ת'ר' ד'ע'נ'ב'ר' ה'נ'צ'י'מ'ר' ה'י'ו'ק'י' א'ב'ל' ה'ו'ל'א' ו'ח'ו'ת' .
ה'כ'ת'ב' ו'ה'ח'ו'ת' א'ב'ד'ו'צ' ה'ת'ו'ר'ה' א'ל'מ'צ"י'ג'
א'ז'י'ש' צ'ו'ר'
כ'א'ש' י'י'ס'ת' ת'ו'ק'ת' ס'ג'ל'א' ד'ח'ו'ל'ט'י'ם צ"ה'ק' ק'ו'ר'א'
כ'י' ק'א'ל'ת' ד'ין ת'פ'ל'ה' י'ו'ק'ב' א'ז'ו'ב'ס' ד'ח'ת' ד'ין ש'ט'ס' א'ז'

ישיבת תורת שרגא **Yeshivat Torat Shraga**

Rabbi Avishai David Shlita – Rosh Yeshiva

הרב אבישי דוד שליט"א

40 Bayit Vegan, Jerusalem 9641423, Israel Phone: 972-2-642-9907 Fax: 972-2-642-9903

Website: www.toratshraga.com E-mail: office@toratshraga.com

ישיבת תורת שרגא תוכנית עת ללמוד ע"י 580416055

קהילת בית תפילה יונה אברהם

ע"ש ר' יונה אברהם ב"ר שמואל ז"ל

מיסודה של עמותת "בית תפילה יונה אברהם" (ע"ר) מס' עמותה 1-58-035649

הרב אבישי דוד שליט"א, רב הקהילה

הרב חיים זאב מליטוביץ וצ"ל, הרב המיסד

נחל רפאים 434 רמת בית שמש 99640, טל: 077-228-5175

בס"ד

הרב אריה יפרח נ"י הוא מהרמ"ם האהובים והחשובים ביותר בישיבת תורת שרגא בירושלים ע"ה"ק תובב"א. כראש בית מדרש הוא מצליח מאד בהשפעתו על תלמידיו בין בתחום ההוראה בסוגיות הש"ס לתת להם כלים יסודיים שיצטיידו כדי שיתפתחו ויצמחו כבני תורה, בין בהחדרת יסודי האמונה והשקפות התורה המוצקות בחיי כל יהודי. זוכים לראות אצל תלמידיו הרבים אילנות מרברבות בישראל בצמיחה הרוחנית והמשגשגת שלהם.

עכשו כתב ספר עמודי אש על חמשה חומשי תורה. הספר בנוי על קטעים של פרשיות השבוע של התורה. בדרך כלל הוא מדייק דיוקים נפלאים מהפסוקים ואח"כ מציע הבנות מחודדות ליישב ולהסביר דיוקים אלו. מביא ביסוסים הוכחות וראיות מגדולי פרשני המקרא של ראשונים ואחרונים והם שזורים לכל אורך הספר מתובלים בשילוב של מאמרי חז"ל הקשורים לענינים אלו.

המחבר בסגנונו המיוחד מנסה להדגיש יסודות עיקריים בערכי התורה, במדותיה הטהורות ובמוסר היהדות - קידוש החומר, מסירות נפש, כיבוד אב ואם וכו'.

עקב הקטעים הקצרים המחבר יצר ספר ידידותי להשתמש שאפשר להעביר בדברי תורה בשלחן שבת ובהזדמנויות אחרות.

בסך הכל יש בספר עמודי אש הרבה הבנות עמוקות שמעשירות את בעליהן באושר העיון בתורה שבכתב ובעל פה. והכל משולב ביחד בצורה הנעימה ביותר לכל קורא ולומד.

הכותב והחותם לכבוד התורה ולומדיה

אבישי דוד

ראש ישיבת תורת שרגא בירושלים ע"ה"ק תובב"א

רב קהלת בית תפלה יונה אברהם רמת בית שמש א'

הקדמה - טוב ליהדות

אודה ה' בכל לבב, על שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, להוציא לאור ספר עמודי אש על התורה.

ברצוני ליהדות גם לכל מי שעזר לי להגיע עד כה. הרבה תורה למדתי מרבותי. הרב דב אהרון בריזמן זצ"ל היה רב הקהילה שלנו במקום לידתי בפילדלפיה, וקירב אליו בעבודות אהבה את כל בני משפחתי, ואני ביניהם. הוא היה דמות של רב פוסק ותלמיד חכם מהדור הקודם, שזכינו להסתופף בצילו. משחר ילדותי ועד שנפטר מן העולם, הרב היה בשבילי דוגמא אישית של עבד ה' בכל לבו ונפשו. אני מכיר טוב מעומקא דליבא לרב ולרבנית ולכל בני משפחתם שיבדלו לחיים טובים וארוכים.

עוד זכיתי לקשר של קיימא למשך למעלה מעשרים שנה עם הרב סיני אדלר זצ"ל, שהיה יליד פראג ומשארית הפליטה שניצול מהשואה. הרב היה ראש כולל במבשרת ציון למשך שנים רבות, ובתוכם בשנים שלמדתי שם כבחור. הוא היה עמוד של תורה, אמונה ויראת שמים. למרות כל הקשיים שעבר בחייו, הוא היה מלא שמחה באופן יוצא מן הכלל. לא פסק חיוך מפומיה. הרב קירב אותי מאד, והשפעתו עלי ועל בני משפחתי מורגשת עד היום.

זכיתי ללמוד גם כבחור וגם כאברך בישיבת רבנו יצחק אלחנן במשך שנים רבות, חלקן בחו"ל ורובם בארץ ישראל בירושלים עיר הקודש. אני אסיר תודה לכל הרבנים שלי בישיבה, במיוחד לראש הכולל בארה"ב הרה"ג רב צבי שכטר שליט"א, שמפורסם לכל ברוב חכמתו וצדקותו. וכן לרב מרדכי וויליג שליט"א, שזכיתי ללמוד ממנו בכולל קיץ, וליהנות מאור תורתו במשך שנים רבות. גם זכיתי ללמוד משיעוריו הנפלאים של הרב יונתן זקס שליט"א במשך שנותיי בישיבה בחו"ל. כשעלינו לארץ ישראל זכיתי ללמוד במשך שנים בכולל גרוס בבית וגן מאת מו"ר ראש הכולל הרב דוד מילר שליט"א. אני מודה לרב מילר שמדריך אותי ואת משפחתי ברוב חכמה ופקחות מאז בואנו ארצה. ה' יאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים.

זה עשרים שנה שאני זוכה להרביץ תורה בישיבת תורת שרגא בבית וגן. ההזדמנות הזאת היא התגשמות חלום בשבילי, ובראש ובראשונה ברצוני להביע תודתי לראש הישיבה הרב אבישי דוד שליט"א. הרב דוד מנהיג את הישיבה ומאפשר לנו ליהנות מתורתו וגדלותו דבר יום ביומו. הרב נותן מזמנו היקר בלי גבול לכל תלמידיו ובני

קהילתו, ובאופן אישי אני זוכה לעצותיו והדרכתו בכל דבר קטן וגדול. יהי רצון שיזכה ראש הישיבה לבריאות איתנה ונהורא מעליא עד ביאת גואל. ועוד אני מודה לידידיי האהובים עלי מאד, כל צוות הנהלת הישיבה והר"מים שעושים לילות כימים להגדיל תורה ולהאדירה.

"ושננתם לבניך", אלו תלמידיך. אין לי מילים לתאר את גודל ההערכה והכרת הטוב שיש לי לכל תלמידי היקרים. רוב דברי התורה שבספר זה הם דברים שאמרתי בישיבה במשך השנים. התלמידים הם אלו שמחזקים אותי, ושעודדו אותי להוציא את הדברים לאור. גם רוב ככל התרומות עבור הוצאות הספר היו מתלמידי ומשפחותיהם. ואני תפילה שהקב"ה יברך אותם בכל מילי דמיטב, וימלא כל משאלות לבם לטובה.

תודה מיוחדת להרב ישראל משה דובין שליט"א שעבר על כל הספר מתחילתה ועד סופה, האיר הערות, הגיה הגהות ועשה תיקונים. בקיותו ומקצועיותו תרמו רבות לספר שלפנינו. יהי רצון שיזכה להמשיך בעבודתו הקדושה במנוחת הנפש ובריאות הגוף.

עוד אני רוצה להודות להוריי, ר' יהושע ושרונה יפרח, שיחיו, ולהורי אישתי רב אריה ושושנה שוויד, שיחיו, על כל מה שעשו ועושים עבורנו במשך כל חייו. תמיד הם עומדים לצידנו לעזור ולטרוח בכל מה שצריך בשמחה ובאהבה עילאית. קטונתי מכל החסדים אשר עשו עמנו, וכל השבחים שאגיד עליהם יהיה רק ככלב המלקק מן הים. ה' יתן להם כח ובריאות עד מאה ועשרים שנה, ושיזכו לרוות נחת דקדושה מכל צאצאיהם.

מודה אני לפניך ה' אלקי על שבירכת אותי במשפחה נפלאה, וילדים האהובים עליי בלי גבול, ושנפשי קשורה בנפשם. יהי רצון מלפניך, שאני ואשתי נזכה להמשיך לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים, ולרוות נחת מכולם.

אחרון אחרון חביב, ואת עלית על כולנה. אישתי האהובה, טליה מרים שתחיה, שזכינו לבנות בית של תורה ביחד כאן בירושלים עיר הקודש. אשה יראת ה' היא תתהלל, ושלי ושלכם שלה היא, פשוטו כמשמעו. יהי רצון מלפניך, שנזכה להמשיך לפעול ביחד לקדש שם שמים בעולם, ולקרב את אחינו בני ישראל לאביהם שבשמים. אמן, כן יהי רצון.

פרשת בראשית

לעמל מלאכה או לשיחה יותר מאשר לעמל תורה. וביארו העץ יוסף והרי"ף על העין יעקב, שמלאכה היינו קיום המצוות ועבודת השם, והספק הוא איזה דבר הוא יותר גדול, תלמוד תורה או קיום המצוות. ובכן יהודיע כתב ששני דברים אלו נרמזים במלה "לעמל", שזה ראשי תיבות "ללמוד על מנת ללמד", וגם "ללמוד על מנת לעשות". ומסיקה הגמרא, שגדול לימוד התורה יותר מקיום המצוות. בענף יוסף שם פירש ששיחה היינו תפילה, כמו שכתוב "וַיֵּצֵא יַצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֶה" (בראשית כד, טג). ועיין ברי"ף שם, שפירש ששיחה היינו לזכות את הרבים בשיח שפתיו, להדריכם בקיום התורה. וגם כלפי דברים אלו הגמרא מסיקה שהאדם נברא לעמל תורה.

ויש לשאול, מהו טעם ההבדל בין לשון המשנה באבות לבין לשון הגמרא בסנהדרין. המשנה אומרת שהאדם נוצר ללימוד התורה, והגמרא אומרת שהאדם נברא ללימוד התורה, וצ"ע מאי שנא זה מזה.

ידוע שבריאה היינו "יש מאין" ויצירה היינו "יש מיש", ובדרך זו י"ל דאיירי כאן בשתי בחינות של לימוד התורה. יש לימוד התורה בבחינת יצירה, דהיינו "יש מיש", שהאדם לומד את

וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאֲדָמָה, וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשֵׁמַת חַיִּים, וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה (בראשית ב, ז).

איתא במסכת אבות (ב, ח): "רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי. הוא היה אומר: אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת". רוב המפרשים פירשו "שלך נוצרת", שאתה נוצרת בשביל לקיים את החיוב ללמוד תורה, ולכן אין לך להחזיק טובה לעצמך בקיום חובתך. וכתב רבנו יונה משל על כך, שבעל חוב שפורע את חובו בודאי אין מחזיקים לו טובה, מאחר שהוא מחוייב לעשות כן.

הגר"א בפירושו על המשנה מביא את הפסוק באיוב (ה, ז) "כִּי אָדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד", וציין לדברי הגמרא (סנהדרין צט:): "אמר רבי אלעזר, כל אדם לעמל נברא, שנאמר כי אדם לעמל יולד. איני יודע אם לעמל פה נברא, אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אֶכֶף עָלָיו פִּיהוּ (משלי טז, כו), הרי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפִּיךָ, הרי אומר לעמל תורה נברא".

והקשו המפרשים על דברי הגמרא, איך אפשר להסתפק אם נברא האדם

התורה שכבר קיימת בעולם, אבל יש עוד ענין בלימוד התורה, דהיינו לימוד בבחינת בריאה. האדם מחדש חידושי תורה שלא היו בעולם עד הנה. ומהמשנה באבות והגמרא בסנהדרין יחד למדנו ששני דברים אלו מוטלים על האדם, גם ללמוד תורה וגם לחדש בתורה כפי השגת ידו.

וּמִפְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגֶּן אָמַר אֱלֹהִים
לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִנְעֻזוּ בּוֹ פֶּן תָּמֻתוּן.
וַיֹּאמֶר הַנָּחֵשׁ אֶל הָאִשָּׁה, לֹא מוֹת תָּמֻתוּן.
כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ
וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם, וַהֲיִיתֶם כַּאֲלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב
וָרָע. וַתֹּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל,
וְכִי תֹאֲנֶה הוּא לְעֵינַיִם, וְנִחְמָד הָעֵץ
לְהַשְׁכִּיל, וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל, וַתֵּתֶן גַּם
לְאִישָׁהּ עִמָּה וַיֹּאכַל (בראשית פרק ג', ג-ו).

המשך חכמה מבאר ביאור חדש בדברי הנחש לחוה, וז"ל: "הענין מבואר, כי הנחש בא במושכל, לאמור להם כי אין כוונת הבורא לבלי אכול ממנו, רק רצונו שתאכלו ממנו, ואז תבואו להתקרבות לאלקות בענין נפלא להתגבר על הרע ולבטלו. ואך רצון השם היא, כי מאהבת המושכל והחשק להתקרבות אלקות לדעת טוב אמתי, תעשו זאת במסירת נפש. וחפץ אבדת החיים הזמני והנצחי, רק כדי לעשות להתקרב לאלקות, ואז תצליחו ותשכילו, ולכן ציוה לכם

שאם תאכלו תמותו... וזה על דרך עבירה לשמה. והוא באמת חפץ השם האמתי. וזה שאמר "לא מות תמתון", פירוש, "לא" כאשר אתם דוברים, רק "מות תמותון", פירוש שתמיתו עצמכם [כמאמרם ז"ל כל הממית עצמו על דברי תורה], כדי להשיג התקרבות לאלקות האמתית" וכו'.

לדברי המשך חכמה, כשאכלה חוה מהעץ כוונתה היתה להתקרב להקב"ה במסירות נפש. אך לכאורה דבר זה תמוה ביותר. הרי קיבלו אדם וחוה ציווי אחד מה', והוא שלא לאכול מאותו העץ, וסברת הנחש שרצון ה' שיבטלו ציווי יחיד זה הינה סברא גרועה מאד, ואיך נכשלה חוה בזה.

ויש לומר שהתשובה לשאלה זו נמצאת בפסוק הבא. "וַתֹּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל, וְכִי תֹאֲנֶה הוּא לְעֵינַיִם, וְנִחְמָד הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל, וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתֵּתֶן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּה וַיֹּאכַל". אכן חלק מכוונתה היתה להשכיל, ולדברי המשך חכמה השכלה זאת היא ענין של קירבה לה', אבל לא זה לבד גרם לה לאכול מן העץ. ראתה חוה גם שטוב העץ למאכל, וכי תאווה הוא לעינים, ולכן אכלה. וכאן טמון אחד מסודות היצר הרע. הטענה שעל ידי עבירה תתקרב לה' לא תספיק לבדה, שכל בר דעת יודע שזה היפך האמת. ברור שעבירה מרחיקה מה' ואינה מקרבת אליו, אלא שכאן היתה גם תאוה

גשמית לפרי העץ. ובגלל התאווה הצדיקה חוה את העבירה עם סברת הנחש שע"י כך תתקרב לה'.

אדם ירא שמים לעולם אינו רוצה לעבור את פי ה'. ולכן גם אם הוא מתאווה לדבר איסור, יש בו כח להתגבר על תאוותו, כי הקב"ה אסר עליו דבר זה. אלא שברגע שיש סברא להתיר, אפילו סברא גרועה ביותר, היצר הרע משכנע אותו לעבור את העבירה על סמך סברא זו.

ועיין בקובץ מאמרים לגאון ר' אלחנן ווסרמן הי"ד (מאמר על האמונה א, אות ו, עמ' ה) שכתב שהוא חוק הטבע בכחות נפש האדם, וז"ל: "כי הרצון ישפיע על השכל ... וגם הרצון היותר קטן יוכל להטות איזה נטיה גם את השכל היותר גדול ... ואין כח בשכל האדם להכיר את האמת בלתי אם אינו משוחד בדבר שהוא דן עליו, אבל אם הכרת האמת הוא נגד רצונותיו של אדם, אין כח לשכל גם היותר גדול להאיר את עיני האדם".

ומדברי המשך חכמה מבואר שבדרך זו אין היצר הרע רק מתיר את האסור, אלא עושה את האסור למצוה. היצר טוען שרק בעבירה אפשר להתקרב להקב"ה! כדברי המסילת ישרים (פרק ג) בביאור דברי הגמרא (ב"מ פג:): "תִּשָּׁתְּ חֶשֶׁן וְיָהִי לְיָלָה (תהלים קד, כ), זה העולם הזה שדומה ללילה", וז"ל: "והבן כמה

נפלא המאמר האמיתי הזה למי שמעמיק להבין בו. כי הנה חושך הלילה שני מיני טעויות אפשר לו שיגרום לעין האדם: או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה עמוד כאילו הוא אדם, ואדם כאילו הוא עמוד. כן חומריות וגשמיות העולם הזה, הנה הוא חושך הלילה לעין השכל, וגורם לו שתי טעויות: האחת - אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם... והטעות השניה, והיא קשה מן הראשונה - היא שמטעה ראיתם עד שרואים הרע כאלו הוא ממש טוב, והטוב כאילו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים".

ואיך אפשר לחלק בין עצת היצר לבין רצון ה' אמיתי? יש לציין את דברי המשנה באבות (א, ו): "עשה לך רב, וקנה לך חבר". ועיין שם בדברי רבנו יונה, שאחד מהסיבות שאדם צריך לחבר הוא בשביל מצב כזה. וז"ל: "והשני, למצות. שאף כשאין חבירו חסיד ממנו, ופעמים שגם הוא עושה אשר לא כדת, כשהוא נהנה בדבר עושה העבירה, אבל אין חפצו ורצונו שחברו יעשנה, כי אין לו הנאה בזה. וכמו שאמרו ואין אדם חוטא ולא לו". כיון שאין לאדם הנאה בעבירת חברו, גם אם אינו צדיק גדול, הוא יכול לתת לו עצה שלא יעבור.

יכסה מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר, יקדיש מן היפה שבכסיו, וכן הוא אומר (ויקרא ג, טז) כָּל חֵלֶב לַה' וגו'."

ויש להוסיף, שלא רק החפצא של הקרבן של הבל היה משובח משל קין, אלא שגם צורת הבאת הקרבן היה באופן המעולה ביותר. וז"ל הפנים יפות (בראשית ד, ד): "יש לפרש על פי משחז"ל (זוהר ויקרא ט: אדם פי יקריב מכם (ויקרא א, ב), שהקרבנות של הקרבן הוא שימסור אדם את נפשו לה', ויחשוב כל מה שנעשה לקרבן לה' כאלו עשה בעצמו. וכן מצינו כאילו של יצחק, שנאמר (בראשית כב, יג) וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ, פירוש רש"י, כל עבודות שעשה כאילו היא בבנו עשויה. והיינו דכתיב וְהָבֵל הָבִיא גַם הוּא, פירוש, הביא את קרבנו, וגם את עצמו מסר לה', שהקרבנות של הקרבן יהיה כאילו הקריב את עצמו. והיינו דכתיב וַיֵּשַׁע ה' אֶל הָבֵל וְאֶל מִנְחָתוֹ, דהיינו, אֶל הָבֵל, שהסביר לו פנים של חיבה בעבור מסירת נפשו, וְאֶל מִנְחָתוֹ, לקבל ברצון."

ויש להסביר ענין זה, שכל מה שעושים בעבורו יתברך צריך להיות על דרך המעולה ביותר, ע"פ המשנה באבות (ג, ז): "רבי אלעזר איש ברתותא אומר, תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן ברוד הוא אומר (דברי הימים א, כט, יד) כִּי מִמֶּנֶּה הָפַל וּמִיָּדָךְ נִתְּנוּ לָךְ". וביאר רבנו יונה שם: "זה מדבר בין לענין גופו של אדם בין לענין ממונו, ולומר שלא ימנע אדם את

וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים, וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַה'. וְהָבֵל הָבִיא גַם הוּא מִפְּכֻרֹת צֹאנוֹ וּמִחֻלְבָּהֶן, וַיֵּשַׁע ה' אֶל הָבֵל וְאֶל מִנְחָתוֹ. וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה, וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו. וַיֹּאמֶר ה' אֶל קַיִן, לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָּנֶיךָ. הֲלוֹא אִם תַּיִטִּיב שְׂאֵת, וְאִם לֹא תַיִטִּיב לִפְתָּח חַמָּת רַבִּי, וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ. וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הָבֵל אָחִיו, וַיְהִי בְּהִיוֹתָם בַּשָּׂדֶה, וַיִּקֶּם קַיִן אֶל הָבֵל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ (בראשית פרק ד, ג-ח).

שואלים המפרשים, מה ההבדל בין קרבנו של קין לקרבנו של הבל, שרק קרבנו של הבל נתקבל. וכתב רש"י שקין הביא "מפרי האדמה", היינו מן הגרוע. וביאר השפתי חכמים, שהיה קשה לרש"י למה לא כתוב "מראשית פרי האדמה", כעין מה שכתוב אצל הבל "מפכרות צאנו", אלא מכאן שקין הביא מן הגרוע והבל מן היפה.

וכן כתב הרמב"ם (איסורי מזבח ז, יא), וז"ל: "שהרוצה לזכות עצמו, יכוף יצרו הרע וירחיב ידו, ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה וְהָבֵל הָבִיא גַם הוּא מִפְּכֻרֹת צֹאנוֹ וּמִחֻלְבָּהֶן, וַיֵּשַׁע ה' אֶל הָבֵל וְאֶל מִנְחָתוֹ, והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב. אם בנה בית תפלה, יהיה נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב, יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו. כסה ערום,

עצמו ולא את ממונו מחפצי שמים. וזהו שאמר 'שאתה ושלך שלו'. שאינך נותן משלך ולא מגופך ולא מממונך אלא משל מקום ב"ה שהכל שלו, כי ממון האדם פקדון הוא בידו משל הקדוש ברוך הוא, אלא שיש יתרון בו על שאר הפקדונות שיכול לקחת ממנו די צרכיו, והשאר יתנהו באשר רצון המפקיד מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה אשר צוהו" וכו'.

והביא על זה רבי מתתיה היצהרי (על המשנה שם) מדרש נאה (ויקרא רבה כב, כז): "רבי תנחומא פתח, מי הקדימני וְאֶשְׁלֶם (איוב מא, ג). אמר הקב"ה, מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום, מעקה עד שלא נתתי לו גג, מזוזה עד שלא נתתי לו בית, לולב עד שלא נתתי לו דמים, ציצית עד שלא נתתי לו טלית, פאה עד שלא נתתי לו שדה, הפרשת תרומה ומעשר עד שלא נתתי לו גורן, חלה עד שלא נתתי לו עסה, קרבן עד שלא נתתי לו בהמה".

וענין זה אינו רק בכסף אלא בכל דבר, אפילו גופו של אדם, וכפי כתב התפארת ישראל על המשנה שם: "שאתה ושלך שלו, נ"ל דלאו דוקא בצדקה מיירי, אלא ה"ק אם חננך ה' שום מעלה או כח, כעושר, גבורה, חכמה, זכרון, קול נעים, וכדומה, הקריבנהו לה', להשתמש בו בקודש".

וזה מבואר במשניות במסכת יומא (לו, לה.): "של אשכרוע היו (הגורלות), ועשאן בן גמלא של זהב, והיו מזכירים אותו לשבת. בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור, שלא היה לו אלא שנים. ואף הוא עשה מוכני לכיור, שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה. מונבז המלך היה עושה כל ידות הכלים של יום הכפורים של זהב. הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח היכל, ואף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה. נקנור נעשו נסים לדלתותיו, והיו מזכירין אותן לשבת. ואלו לגנאי: של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים. של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת. הוגרס בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד. בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב. על הראשונים נאמר (משלי י, ז) זֶכֶר צַדִּיק לְבִרְכָּה, ועל אלו נאמר (שם) וְשֵׁם יִשְׁעִים יִרְקָב".

מצינו בגמרא (כתובות סו:) שהיתה תביעה על נקדימון בן גוריון שלא נתן צדקה כראוי. דאיתא שם: "ת"ר, מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור, והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים. כיון שראתה אותו, נתעטפה בשערה ועמדה לפניו. אמרה לו, רבי פרנסני. אמר לה, בתי מי את? אמרה לו, בת נקדימון בן גוריון אני. אמר לה, בתי

וַיֹּאמֶר קִין אֶל הָבֵל אָחִיו, וַיְהִי בְהִיּוֹתָם
בְּשֹׂדֶה, וַיָּקָם קִין אֶל הָבֵל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ.
וַיֹּאמֶר ה' אֶל קִין, אֵי הָבֵל אָחִיךָ, וַיֹּאמֶר,
לֹא יָדַעְתִּי הַשֹּׁמֵר אָחִי אֲנִי. וַיֹּאמֶר, מָה
עָשִׂיתָ, קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן
הָאֲדָמָה. וְעַתָּה, אָרוּר אַתָּה מִן הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר פָּצְתָהּ אֶת פִּיהָ לָקַחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ
מִיָּדְךָ. כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה, לֹא תִסַּף תֵּת
בָּתָּהּ לָךְ, נָע וָנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר קִין
אֶל ה', נָדוּל עֹנִי מְנַשָּׂא. הֵן גִּרְשָׁתָּ אֹתִי
הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר,
וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ, וַיְהִי כֹל מִצְאֵי
וַיַּהַרְגֵנִי. וַיֹּאמֶר לוֹ ה', לָכֵן כָּל הָרֹג קִין
שֹׂכְעֵתִים יָקָם, וַיִּשֶׂם ה' לָקִין אוֹת לְבָלָתִי
חֲבוֹת אֹתוֹ כָּל מִצְאוֹ" (בראשית ה, ח-ט).

את המילים "גדול עוני מנשא" פירש
הרמב"ן: "והנכון בפשט שהוא
וידוי. אמר, אמת כי עוני גדול מלסלוח,
וצדיק אתה ה' וישר משפטיך, אף על פי
שענשת אותי הרבה מאד". וכעין זה כתב
האבן עזרא. ובספורנו הוסיף עוד טעם
שעונו של קין היה "גדול מנשא", ולכן
אין תשובתו מתקבלת לגמרי, וז"ל:
"אחר שראה שהאל יתברך משגיח
בפרטים בהחלט, חשב שידע בלי ספק
שאינו שב מחטאו בהיותו מתחרט, אלא
מפני העונש. וזה אחר ההפצר שהעיד בו
האל יתברך לשוב בתשובה והוא מרה.
ובזה אמר, שלא היתה לחטאו תקות
תשובה מכפרת ומגינה על העונש שנענש
עתה".

ממון של בית אביך היכן הלך? אמרה לו,
רבי לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח
ממון חסר? ואמרי לה חסד. ושל בית
חמיך היכן הוא? אמרה לו, בא זה ואיבד
את זה. אמרה לו, רבי זכור אתה כשחתמת
על כתובתי? אמר להן לתלמידיו, זכור
אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי
קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית
אביה, חוץ משל חמיה. בכה רבן יוחנן בן
זכאי ואמר, אשריכם ישראל, בזמן
שעושין רצונו של מקום אין כל אומה
ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין
רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה,
ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן
של אומה שפלה. ונקדימון בן גוריון לא
עבר צדקה, והתניא, אמרו עליו על
נקדימון בן גוריון, כשהיה יוצא מביתו
לבית המדרש, כלי מילת היו מציעין
תחתיו, ובאין עניים ומקפלין אותן
מאחוריו! איבעית אימא, לכבודו הוא
דעבד. ואיבעית אימא, כדבעי ליה
למיעבד לא עבד, כדאמרי אינשי לפום
גמלא שיחנא.

מצינו שני הסברים בחז"ל לכך שירד
נקדימון בן גוריון מנכסיו. טעם
אחד, משום שאף שנתן צדקה עשה זאת
לכבוד עצמו ולא לכבודו של מקום. וזה
חסרון בצורת הנתינה. ועוד משום שאע"פ
שנתן, לא נתן מספיק כפי יכולתו הגדולה,
וזה חסרון בחפצא הניתן.

את גודל חטאו, שהוא לא הרג רק את אחיו הבל, אלא שהרג גם את כל הצאצאים שהיו אמורים לצאת ממנו. העבירה היא הרבה יותר גרועה ממה שקין חשב. למרות זאת, אחרי שה' מעניש את קין, עדיין קין שואל "גְדוֹל עֲוֹנִי מִנָּשָׂא". הוא עדיין לא מביין את חומרת המעשה שעשה, שפגע בכל הדורות העתידים לצאת מהבל. ואולי טעמו של דבר הוא, שקין היה האדם הראשון בעולם שנולד לאב ואם, ולא היו עדיין דורות של אנשים בעולם כדי שיוכל להבין עד כמה מעשיו חמורים.

וְלִכֵּן ה' אומר לקין שהעונש שלו תהיה אחרי שבע דורות, כאשר למך, מבני בניו של קין, יהרוג אותו. רק אחרי שקין יחיה לראות עוד שבע דורות, אז יוכל להבין את גודל העבירה שעשה כשהרג את הבל.

אבל רש"י פירש מילים אלו באופן אחר, וז"ל: "גְדוֹל עֲוֹנִי מִנָּשָׂא, בתמיה, אתה טוען עליונים ותחתונים, ועוני אי אפשר". לפי זה צריך עיון מה היה קשה לקין. הרי הוא עשה עבירה גדולה עד מאד ברצחו את אחיו, ומדוע הוא לא הבין את חומרת החטא שעשה. ועוד יש לשאול על מה שהשיב לו הקב"ה על טענתו: "וַיֹּאמֶר לוֹ ה', לָכֵן כָּל הָרֶג קִין שְׁבַע עֲתִים יָקָם" וגו'. ופירש שם רש"י: "שבעתים יקם, אני רוצה להנקם מקין עכשיו, לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ממנו, שיעמוד למך מבני בניו ויהרגהו". ולכאורה קשה, למה הקב"ה החליט להמתין שבעה דורות להעניש את קין. הרי קין הוא רוצח וחייב מיתה מיד.

ובדי להסביר את זה, יש להקדים את דברי רש"י על מה שאמר הקב"ה לקין "קוֹל דְּמִי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה". שפירש רש"י: "דמי אחיך, דמו ודם זרעיותיו". ה' מנסה להסביר כאן לקין

פרשת נח

בדור הזה", שלא כתוב שם שהיה צדיק תמים, כפי שכתוב כאן.

ועמד על זה רש"י (ז, א), וז"ל: "כי אותך ראיתי צדיק, ולא נאמר צדיק תמים. מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו". אבל החתם

אלה תולדות נח, נח איש צדיק, תמים היה בדרתיו, את האלהים התהלך נח (בראשית ו, ט).

הקשו המפרשים מהפסוק להלן (ז, א): "וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ, בֵּא אִתָּךְ וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֶּבֶה, כִּי אֶתְךָ רְאִיתִי צָדִיק לְפָנַי

סופר (תורת משה, בראשית ו, ט) ביאר באופן אחר: וז"ל: "י"ל לפמ"ש הרמב"ן דסתם צדיק היינו שיצא צדיק בדינו, אבל צדיק תמים היינו בכל דרכיו, ולא נמצא עולתה בו. והנה חז"ל האשימו לנח על ששמע מפי הקב"ה קץ פל בפשוט פא לפני... והנני משחיתם את הארץ (בראשית ו, יג), ולא נתעורר כלל להתפלל כאשר התפלל אברהם אבינו ע"ה על סדום. ונמצא, מן אז והלאה לא היה תמים, ע"כ בתחילה כתיב צדיק תמים, ואח"כ אמר לו פי אתך ראיתי צדיק לפני".

ויש להבין, למה באמת לא התפלל נח על דור המבול שיחזרו בתשובה.

ואיתא בגמרא (ברכות י): "הנהו בריוני דהוו בשבכותיה דרבי מאיר, והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו. אמרה ליה ברוריא דביתהו, מאי דעתך, משום דכתיב (תהלים קד, לה) יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים? חטאים כתיב! ועוד, שפיל לסיפיה דקרא ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם? אלא, בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה".

והקשה שם המהרש"א, וז"ל: "ויש לעיין בזה, דודאי באדם המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה נוח, דאע"ג דהכל בידי שמים חוץ מיראת

שמים, הרי אמרו (מכות י): בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, והרוצה לטהר מסייעין לו (יומא ט:), וזה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה, הרי זה בכלל הרוצה לטהר כו', אבל לבקש רחמים על חברו להחזירו בתשובה, קשה מה יועיל בקשתו, הא אמרינן (לקמן לג) הכל בידי שמים כו'. ושאלו מתפללים והחזירו בתשובה שלימה כו' ל"ק כ"כ, כיון שהוא כולל את עצמו, ויש לישב, וק"ל".

ונראה שיש לתרץ ע"פ יסוד שכתב הענף יוסף על העין יעקב בגמרא זו. יש

שני מיני רשעים: א) רשעים בעצם; ב) רשעים מטעם סיבות חיצוניות הגורמות להם לעבור עבירות. על הסוג השני אפשר להתפלל שהקב"ה יסיר את הסיבות החיצוניות האלו, ועל ידי זה יאפשר להם לחזור בתשובה. וי"ל, שכל מי שנולד בתקופת דור המבול, נולד לתוך מצב איום, ונורא, ולכן רשעותו היתה מהסוג השני, רשע מחמת הסביבה שבה הוא נמצא, ולכן ראוי להתפלל עליו.

ועל פי זה יש להסביר למה נח לא התפלל על בני דורו, ונבאר.

ותמלא הארץ חמס

"ותשחת הארץ לפני האלהים, ותמלא הארץ חמס" (בראשית ו, יא).

מצינו הרבה פירושים בחמס שהיה שם. הכלי יקר כתב: "אלהים, היינו הדיינים, כי היו גוזלים פחות משהו

יצה"ר לעניינים כאלו, ועשייתה הוא רק בטבעה, והיאך תעשה כדברים הללו...

רק הענין, דכמו דהאדם פועל בעצמו ע"י הרגילו במעשיו הרעים, ועושה בעצמו טבע שניה להיות טבעו משתוקק ונמשך לעשות כמעשיו הקודמים, וגם אם בשכלו מכיר כי לא טובים הם, וכמו שאמר הכתוב (הושע ה, ד) לא יתנו מעלליהם לשוב, דגם אם בשכלו רוצה לשוב, עכ"ז מעלליהם הקודמים אינם מניחים אותו לשוב, כי הם השרישו בגופו טבע שניה להרע. וכמו כן הוא פועל במעשיו בכל העולם התחתון בכלל. ולא מבעי אם חטא בפרהסיא, הרי ודאי דגורם לאחרים הרואים שילמדו ממנו, אלא אפילו אם חוטא בצינעא בינו לבין עצמו, מ"מ ע"י המשכו אחר איזו תאוה הוא מגביר כחה של התאוה הלזו, עד שמשריש זה בטבע של כל הברואים ובהעולם, להיות טבעם נמשך לזה יותר ממה שהיה מקודם. כי כן יסד מלכו של עולם בהטביעו טבע לכל בריותיו, להיות טבעם נשתנה ונמשך אחר מעשה האדם והרגלו, וכפי רוב עשיית האדם כן ישתנה טבע של כולם, אם מעט ואם הרבה. ולא לבד בבריות החיים, אלא גם בדוממים נעשה טבע חדשה, הגורמים להשוכן בתוכם להיות להם נטיה לזה. וכמו שאמר הכתוב (ירמיה ב, ז): "נתבאו ונתטמאו את ארצו", דע"י מעשיהם טמאו לגוף הארץ. כי טבע המדינות חלוקים ג"כ, וכמו

פרוטה שאין מוציאין בדיינין, ועיני הדיין רואות ואין ידו להציל דמעות העשוקים, לכך נאמר לפני האלהים, לפנייהם ממש, ובסיבה זו ותמלא הארץ חמס".

ובבעל הטורים שם כתב: "ותמלא הארץ. ב' דסמיכי. הכא ותמלא הארץ חמס. ואידך, ותמלא הארץ אתם (שמות א ז). שהארץ עצמה היתה מלאה מהם, שהיו יולדות בשדה ששה בכרס אחד, והיו נבלעים תחת הקרקע, ואחר כך מבצבצין ועולין (סוטה יא, ב). והכא נמי, הארץ עצמה היתה מלאה חמס, שהיה אדם מפקיד כיסו אצל חבירו ואפרסמון עמו, והיה הנפקד מניח הכיס עם האפרסמון תחת הקרקע עם אוצרותיו, והמפקיד בא בלילה ומריח האפרסמון ולוקח הכל".

ועוד יש לבאר ע"פ דברי הבית הלוי בתחילת הפרשה: "וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ (בראשית ו, יב). אמרו במסכת סנהדרין (דף ק"ח) מלמד שהרביעו בהמה על חיה וחיה על בהמה, וכולם על אדם, ואדם על כולם. ובמדרש רבה פרשת בראשית (כח, ח) אמר, דכלם קלקלו מעשיהם, הכלב הולך אצל זאב, והתרנגול אל הטווס, הה"ד כי השחית כל בשר את דרכו. ומדברי המדרש משמע שמאליהם עשו כן... ויש להבין, דבשלמא האדם הוא בעל בחירה, אבל הבהמה, הרי אין לה

שלא היה חשוב בעיני עצמו כלום". נח לא האמין בעצמו.

לפי דברינו יש להסביר באופן אחר. נח לא התפלל משום שלא האמין שהתפילה תשפיע על אנשי אותו הדור לחזור בתשובה, כי חשב שהיו רשעים בעצם. ולכן ה"אינו מאמין" שבו היה שלא האמין באותם אנשים. הוא לא האמין שהיו ביניהם שהרשיעו רק בגלל סיבות חיצוניות, ולא בגלל שהיו רשעים בעצם.

וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שִׁפְהָ אֶחָת וּדְבָרִים אֶחָדִים
(בראשית יא, א).

רש"י הביא שלשה הסברים ל"דברים אחדים", וז"ל: "ודברים אחדים: א) באו בעצת אחת, ואמרו, לא כל הימנו שיבור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה; ב) דבר אחר, על יחידו של עולם; ג) דבר אחר, ודברים אחדים, אמרו אחת לאלף ושש מאות חמשים ושש שנים הרקיע מתמוטט בשם שעשה בימי המבול, בואו ונעשה לו סמכות".

כפי שמבואר שם בפסוקים (ו-ט), מחמת גודל העבירה של דור הפלגה החליט הקב"ה לבלות שפתם, כדי שלא יבינו איש שפת רעהו, ושוב לא יתחברו יחד לעבירה כפי שעשו. הדברים מובנים לפי שני הפירושים הראשונים של רש"י ל"דברים

שאמרו בגמרא (קדושין מט:): "עשרה קבין זנות ירדו לעולם תשעה נטלה" כו', וכן בכל המדות. וענין זה, הגם כי לא נוכל להשיגו בשכל, מ"מ כל אדם יוכל להרגישו בחוש ממש, בבואו לאיזה מדינה אחרת חדשה שהיא פרוצה באיזו פרט מן הפרטים, ימצא גם בעצמו איזו נטיה והמשכה לזה הפרט יותר ממה שהיה לו כשהיה במדינה אחרת".

מבואר מדברי הבית הלוי, שהארץ עצמה נשחתה ונעשה טבע חדש בעולם שמטה את האדם לעבירה. ולכן יש לומר, שלא היו כל אנשי דור המבול רשעים בעצם, אלא שהרבה מהם הושפעו מהאוירה המחטיאה ששררה בעולם באותו זמן, ולכן גם הם נעשו עבריינים. ועליהם היה ראוי להתפלל שיחזרו בתשובה. אבל נח טעה וחשב שכולם היו רשעים בעצם, ולכן לא תועיל התפילה, ובגלל זה לא התפלל. וכאן היתה טעותו, שכדברי החת"ס גרמה לכך שכבר לא היה "צדיק תמים", אלא צדיק גרידא.

מאמין ואינו מאמין

ידועים דברי רש"י שנח היה מקטני אמנה, מאמין ואינו מאמין. וביאר הקדושת לוי כוונתו, שצד ה"אינו מאמין" בנח היה שלא האמין ביכולות שהיו לו. וז"ל: "אף נח מקטני אמנה היה. רצה לומר, נח היה קטן בעיניו באמונה שהוא צדיק תמים שיכול לבטל הגזירה,